

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๔

ยาพิษแผลน

ทุก ๆ ท่านที่บวชมาในวงพระพุทธศาสนา ล้วนแล้วแต่ออกมาจากคนเหมือนชาวบ้านทั่ว ๆ ไป นำเอาร่างกายของคนร่างกายของชาวบ้านนั้นแลมาเป็นพระ การนำร่างกายของคนมาเป็นพระ คือเป็นพระด้วยเจตนาวิริตังตเวณในสิ่งที่ฆราวาสหรือคนทั้งหลายเขาทำอันเห็นว่าเป็นการขัดต่อความเป็นพระ เพศของพระ การปฏิบัติของพระ เหล่านี้ทั้งหมัด จึงเรียกว่าพระโดยสมบูรณ์ ทั้งการบวชก็ถูกต้องตามพุทธบัญญัติ เป็นสมบัติหมดทุกอย่างการแห่งการบวชมิได้เป็นวิบัติแม้ข้อใดข้อหนึ่งเข้าเคลือบแฝงเลย จากนั้นก็ประพฤติปฏิบัติตนตามหน้าที่ของพระนั้นแล

พระที่นำออกจากคนของฆราวาสมาเป็นพระ เป็นสมมุติขั้นหนึ่ง โลกก็ทราบกันโดยทั่วถึงว่านี่คือเพศของพระ เราเองก็ทราบภายในใจของเรา การประพฤติปฏิบัติที่จะให้เป็นไปตามร่องรอยของพระโดยแท้จริงตามหลักศาสนาที่ประทานไว้นั้น ต้องถือว่าเป็นภาระของนักบวชทุก ๆ ท่าน เฉพาะอย่างยิ่งท่านทั้งหลายเข้ามาอยู่สถานที่นี้ ซึ่งมาจากถิ่นฐานบ้านเดิมของตนทั้งนั้นทั้งใกล้ทั้งไกล มุ่งเจตนาเป็นอย่างเดียวกัน คือบวชมาเพื่อชำระสะสางกิเลส

คำว่ากิเลส ๆ นั้นเป็นชื่อทางธรรมหรือทางศาสนาท่านตั้งไว้เป็นคู่เคียงกับธรรม กิเลสเป็นสิ่งที่เป็นภัย ธรรมเป็นคุณ นำคุณเข้ามาชำระโทษซึ่งมีอยู่แล้วภายในกายวาจาใจของตน และระมัดระวังโทษอันจะเกิดขึ้นในทวารเดียวกันนี้ไม่ให้เกิดขึ้น นอกจากนั้นยังชำระสะสางโทษที่มีฝังอยู่ในจิตใจมาตั้งเดิมนี่ ให้หมดไปโดยลำดับลำดับด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมหลักวินัย ซึ่งเป็นหลักอันถูกต้องตั้งมาแล้วตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าเรื่อยมาจนปัจจุบัน วิธีการเหล่านี้แล เป็นวิธีการที่ชำระสะสางกิเลสให้หมดไปได้โดยถูกต้อง

ด้วยเหตุนี้จึงพากันมีความหนักแน่น เชื้อมั่นในพระโอวาทของพระพุทธเจ้าอันเป็นทางดำเนิน ถ้าเป็นเรือก็ต้องพึ่งเป็นพึ่งตายกับเรือ ถ้าเป็นข้อปฏิบัติออกจากพระโอวาทก็ต้องหวังพึ่งเป็นพึ่งตายกับพระโอวาทนี้เท่านั้น สิ่งใดที่จะเป็นเครื่องแฝงเข้ามากีดขวางทางเดินของเราที่เป็นไปตามพระโอวาทนี้ จงถือว่าสิ่งนั้นเป็นภัยต่อตนด้วย แล้วจะระบาศาดตระกระจายไปกว้างแคบไม่มีประมาณอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงพากันตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

เราหวังมีคุณค่าด้วยการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าใน
เท่านั้น คุณค่าของพระคุณค่าของเราซึ่งเป็นพระนี่ ถ้าปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรมหลัก
วินัยที่ประทานไว้นี้ จะเป็นผู้ทรงคุณค่าไว้ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งถึงขั้นสมบูรณ์โดยไม่สงสัย
และเป็นเครื่องประจักษ์กับตนด้วยว่ามีคุณค่าเพราะเหตุนี้ ๆ คือเพราะข้อวัตรปฏิบัติการ
ดำเนินของเรา

นิสัยเดิมเป็นสิ่งสำคัญมาก อย่าเข้าใจว่านิสัยนั้นจะไม่ติดแนบมาด้วยกับเราแต่ละ
ราย ๆ นี่เป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าเป็นสัตว์ก็อยู่ปากคอก พอได้โอกาสจะต้องออกก่อนเพื่อน
ฝูงไม่สำคัญที่ว่าเป็นตัวเล็กหรือตัวใหญ่ สำคัญที่อยู่ปากคอกคอยออกได้ง่าย ๆ อันนี้นิสัย
อันเป็นสิ่งไม่ตีมันอยู่ปากคอก ปากคอกของใจ พอเปลวเท่านั้นนั่นละเรียกว่าเปิดประตู จะ
ออกมาทันทีทันใด เปลวไปมากเท่าไรหรือคล้อยตามไปเท่าไรยิ่งหลังไหลออกมาหมดทั้ง
คอก ถ้าเป็นวัวก็หมดทั้งคอก เหลือแต่คอกเปล่า ๆ ภายในใจนี้ ก็เลสออกนั้นไม่ใช่
ออกไปอะไร ออกไปกว้านเอาสิ่งเข้ามาเหยียบย่ำทำลายธรรมซึ่งมีอยู่ภายในใจนี้ให้เหือด
แห้งไปหมด ไม่มีธรรมเครื่องชุ่มเย็นอยู่ภายในจิตใจนั้นได้เลย ความเปลวความคล้อย
ตามนิสัยจึงไม่ใช่เป็นของดี

พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ละเอียดสุขุมมากทั้งฝ่ายธรรมและฝ่ายกิเลส ผู้ปฏิบัติ
เท่านั้นที่จะทราบความหมายของพระองค์ หรือความหมายของธรรมความหมายของกิเลส
ได้โดยลำดับ จนกระทั่งถึงได้โดยสมบูรณ์ นอกจากการปฏิบัตินี้ไม่มีทางที่จะรู้ได้ ทราบ
ความหมายนี้ได้ เพราะฉะนั้นการปฏิบัตินี้แลคือการพิสูจน์ความจริงในธรรมทั้งหลาย
เฉพาะอย่างยิ่งก็คือในตัวของเราเอง ธรรมจะเกิดขึ้นที่นี่ เพราะโทษเกิดอยู่ที่นี้อยู่แล้ว การ
ชำระสะสางโทษให้หมดไปโดยลำดับ ก็คือการส่งเสริมหรือผลิตธรรมให้เกิดขึ้นใน
ขณะเดียวกัน นี่เป็นหลักสำคัญ

พิสูจน์ให้เห็นความจริงของจิต จิตนี้เป็นนักท่องเที่ยวมาตั้งกัปตั้งกัลป์จนไม่สามารถ
จะทราบต้นสายปลายทางของมัน มีเกิดมีตายสูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เปลี่ยนภาพเปลี่ยน
ชาติ เป็นภพนั้นเป็นชาตินี้ เป็นสัตว์เป็นบุคคลสูง ๆ ต่ำ ๆ อยู่อย่างนี้เรื่อยมาไม่มีเวลา
หยุดยั้ง เพราะเชื่อที่พาให้ไป พาให้เกิด พาให้เปลี่ยนแปลงในภพชาตินั้น ๆ มันอยู่กับ
จิต ท่านเรียกว่าเชื่อได้แก่ อวิชชาปุจฉยา สงขารรา สิ่งที่แฝงไปกับเชื่อนั้นก็ได้แก่การทำดี
ทำชั่ว จึงมีวิบากสุขทุกข์แฝงกันไป ด้วยเหตุนี้ภพชาติจึงไม่สม่ำเสมอในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย
ในโลกทั้งสามนี้ เพราะกิเลสไม่พาให้เป็นความแน่นอนได้ นอกจากมีความหมุนเวียน
เปลี่ยนแปลงไปอย่างนั้น ตามธรรมชาติของวัฏจักรต้องหมุนเป็นอย่างนั้นอยู่เสมอ หมุนไป
ด้วย อนิจจัง ทุกขัง อนตตา นี่เป็นตัวของกิเลสวัฏจักรโดยสมบูรณ์

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้อยู่ในจิตแต่ละดวง ๆ เช่นเรานั่งฟังอยู่เวลานี้กิเลสก็ฟังด้วย ธรรมก็ฟังด้วย ดีไม่ดีกิเลสจะได้ผลมากกว่าธรรมภายในใจดวงเดี๋ยวนี้ เพราะธรรมชาตินี้ละเอียดแหลมคมมาก เกินกว่าสติปัญญาของเราจะสามารถทราบได้ในขณะนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้สติปัญญาศรัทธาความเพียรหมั่นตัวเข้าไปอยู่เสมอ อย่าลดละความพากเพียร เพื่อจะพิสูจน์ให้เห็นจิตนี้เป็นอย่างไร

สิ่งที่เข้ามาเคลือบแฝงกับจิตจนกลายเป็นอันหนึ่งอันเดี่ยวนั้นคืออะไร ท่านให้ชื่อว่า กิเลส ตามหลักธรรมให้ชื่อว่ากิเลส ท่านแปลว่าความเศร้าหมอง ไม่ว่าสิ่งใดถ้าลงเศร้าหมองแล้วไม่ดีทั้งนั้น เครื่องใช้ไม้สอยเครื่องนุ่งห่มที่เกี่ยวข้องกับเรา ขึ้นชื่อว่าเศร้าหมองแล้วไม่ดี นอกจากมีความผ่องใสหรือสะอาดสวยงามเท่านั้น กิเลสแทรกอยู่ตรงไหนตรงนั้นจะเศร้าหมอง ส่วนในจิตนั้นไม่ต้องพูดแล้วมันฝังจมอยู่กับกิเลส กิเลสกับจิตจนกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน ที่นี้แสดงออกมาทางกายทางวาจาทำให้เป็นความเศร้าหมองไปหมด ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งใดทำสิ่งนั้นให้เศร้าหมอง เกี่ยวข้องกับบุคคลก็ให้ได้รับความเศร้าหมองไปตาม ๆ กันหมด จากเศร้าหมองก็มืดตื้อ ผลของมันก็คือความทุกข์ตั้งแต่น้อยไปถึงความทุกข์ใหญ่ เรียกว่ามหันตทุกข์ เกิดขึ้นเพราะอำนาจของกิเลสทั้งนั้น ไม่ได้เกิดเพราะอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นใดในสามโลกธาตุนี้

การที่จะแก้ไขถอดถอน หรือกำจัดชักฟอกสิ่งที่แทรกซึมจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับใจนี้ให้ออกได้โดยลำดับนั้น จึงต้องใช้ความพยายามเต็มที่ จะหนักเบาเพียงไรก็ตามถ้าเราได้เชื่อศาสตราหรือพุทธ ธรรม สงฆ์ฝังใจเสียอย่างเดียวกัน เรื่องความเพียรจะหมั่นตัวไปเอง ทุกข์ยากลำบากเพียงไรไม่ถือเป็นประมาณ ไม่ถือเป็นอุปสรรค เพราะนั่นเป็นทางเดินของกิเลสที่จะคอยกีดขวางอยู่เสมอ ถ้าจะทำความดีแล้วไม่ว่าเล็กว่าใหญ่ จะต้องถูกกีดขวางจากมารซึ่งแฝงอยู่ภายในจิตดวงเดียวกันนั้นแลโดยไม่ละเว้น ได้โอกาสเมื่อไรเป็นแทรกเป็นสิงเป็นกิดเป็นขวางกันทั้งนั้น จึงเรียกว่ามาร กิเลสมารก็ขวางจิตใจที่จะดำเนินตนไปด้วยความเป็นธรรมเป็นอย่างนี้เสมอมา

อ้าว นักปฏิบัติพิสูจน์ให้เห็นเรื่องจิตเป็นอย่างไร การเรียนรู้ตามตำรับตำรานั้นเราท่านทั้งหลายได้เรียนกันมาพอสมควร ไม่เป็นการประมาท ปรีชาดี ปฏิบัติ ปฏิเวธ ธรรมทั้งสามนี้เป็นเกลียวเดียวกัน ฟันเข้าเป็นเชือกเส้นเดียวกันแยกจากกันไม่ได้ จะเอาอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นเอกเทศ เป็นเอก เป็นโท เฉพาะตัวอย่างเดียวนั้นเป็นไปไม่ได้ ต้องทั้งสามนี้กลมกลืนกันมากน้อยเพียงไรก็แสดงผลขึ้นมาคือปฏิเวธ ๆ โดยลำดับลำดับขึ้นไป

นี่เราเข้ามาสู่ภาคปฏิบัติเพื่อจะพิสูจน์ความจริงซึ่งมีอยู่กับตัวของเรา จะให้ผู้อื่นผู้ใดใครก็ตามมาโกหกเราได้อย่างไรของมีอยู่กับเรา มีอยู่กับเขามีอยู่กับเราด้วยกันมาโกหกกันได้อย่างไร พิสูจน์ให้เห็นจริงจึงชินกับปฏิบัติ กิเลสมันฝังจมลงไปไม่ให้มองเห็น

ความจริงได้เลย เรายังยอมมันอยู่ตลอด เชื่อมันอยู่ตลอด ถ้าไม่เอาธรรมเข้าไปแก้ เข้าไป เป็นเครื่องพิสูจน์จะไม่เห็นความจริง และไม่เห็นความจอมปลอมของกิเลสที่มันแทรกอยู่ ภายในนี้และหลอกอยู่ตลอดเวลา

เช่น การเกิดการตายนี้เป็นหลักธรรมชาติของจิตที่มีกิเลสเป็นเชื้ออยู่ภายใน จะแก้ไขให้เป็นอย่างอื่นไม่ได้ เมื่อกิเลสยังมีอยู่ภายในจิตแล้ว จะเปลี่ยนแปลงจิตนี้ให้เป็น อย่างอื่นอย่างใดนอกจากเกิดตาย ๆ นี้เป็นไปได้เลย เพราะเครื่องบังคับให้เป็นอย่างนั้น มีอยู่กับใจอยู่แล้ว เราจะลบล้างไปไหน ลบล้างความจริงอันนี้ นี่ก็เป็นความจริงอันหนึ่ง คือ สมุทัยพาให้เกิด ผลของมันก็คือตาย ในลำดับลำดับแห่งภพชาตินั้น ๆ ที่สืบทอดกันไปโดย ลำดับในธาตุในชั้นนั้นก็มีความทุกข์ติดแนบไปด้วย ตลอดถึงอวสานแห่งภพชาตินั้น ๆ และ ก่อใหม่ขึ้นมาเรื่อย ๆ นี่คือสายเกี่ยวโยงของกิเลสวิชชาอันนั้นแลพาให้เป็นไปภายในจิตใจ ไม่ใช่สิ่งอื่นสิ่งใด

สัตว์โลกจึงต้องมีเกิดมีตายอยู่อย่างนี้เป็นประจำ เมื่อกิเลสยังมีฝังอยู่ภายในใจแล้ว จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ จะว่าตายแล้วสูญ ก็ว่าตามความมืดดำของตน ดันเดาเกาหมัดไป อย่างนั้น ไม่ใช่พูดตามหลักความจริง กิเลสมันสูญที่ไหน มันพาให้เกิดให้ตายอยู่นั้นยังไม่ เห็นอยู่หรือ ถ้ากิเลสสูญไปแล้วไม่มีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องกับใจเลยนั้น ตายแล้วก็สูญแบบ พระนิพพานไม่ได้สูญไปตามกิเลส สูญตามกิเลสคือสูญแบบโลกสมมุติดันเดากันไป สูญ แบบพระนิพพานคือสูญด้วยความบริสุทธิ์ ซึ่งไม่ใช่สมมุติทั้งมวลที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องได้

การกล่าวทั้งนี้เพื่อจะให้พิสูจน์ความจริง ซึ่งมีอยู่กับเรากับท่านทุก ๆ องค์ ทุก ๆ รูป ทุก ๆ นาม อย่าให้คนอื่นคนใดมาโกหกได้ มีด้วยกันสิ่งเหล่านี้โกหกกันได้ยังไง พิสูจน์ลง ให้เห็นความจริงเริ่มต้นแต่จิตตภาวนา สมถวิปัสสนาการทำจิตให้สงบ ก็เพื่อจะให้กระแส จิตซึ่งซ่านไปด้วยอำนาจของกิเลสตัณหารวมตัวเข้ามาสู่ความสงบ เมื่อจิตมีความสงบกิเลส ก็สงบไปตามไม่ก่อวนในเวลานั้น จิตก็พอได้พักผ่อนหย่อนตัวเอง มีความสุขความสบาย คลี่คลายตัวเองเห็นเหตุเห็นผล เห็นความสงบและเห็นความฟุ้งซ่าน โทษแห่งความฟุ้งซ่าน ก็ได้เห็นในขณะที่จิตสงบ คุณค่าแห่งความสงบของจิตก็ได้รู้ประจักษ์กับใจเพราะการปฏิบัติ นี้เป็นขั้นหนึ่ง

ทำให้สงบได้ทำไมสงบไม่ได้จิต จิตที่ทำให้สงบไม่ได้ก็เพราะกำลังของกิเลสมันมาก ยิ่งกว่ากำลังของธรรม ที่จะเข้าไปปราบปรามซึ่งกันและกันให้เข้าสู่ความสงบได้เท่านั้น เมื่อได้ ใช้ความพยายามให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย กิเลสมันจะพาเหาะเหินเดินฟ้าไปไหน สติปัญญา ก็ อยู่ที่ใจ ศรัทธาความเพียรความอดความทนความต่อสู้กันก็อยู่ที่ใจดวงเดียวกัน มันจะเหาะ เหินเดินฟ้าไปที่ไหน กิเลสพาจิตเหาะเหินไปไหน สติปัญญาเครื่องฝึกเครื่องทรมานเครื่อง

ด้านทานกีดกันหรือต่อสู้กับกิเลสจึงจะตามกันไม่ทัน นอกจากไม่ผลิตขึ้นมาใช้เท่านั้น เพราะมีอยู่ในใจดวงเดียวกันนี้

เอาให้จริงให้จริงจังนักปฏิบัติ ธรรมะของพระพุทธเจ้า นับตั้งแต่มรรคขึ้นไปจนกระทั่งถึงผลและถึงผลอันสูงสุด ประกาศความจริงอยู่ในจิตใจของเราทุกรูปทุกนามเวลานี้ ไม่ได้บ่งพร่องที่ตรงไหน เพียงแต่ว่าเปิดสิ่งที่มืดดำอันปกคลุมหุ้มห่อข้างบนนี้ออกไปโดยลำดับ ๆ เท่านั้น เราจะเห็นความสว่างกระจ่างแจ้ง อันเป็นกระแสแห่งความวิเศษของจิต แสดงตัวออกมาให้ได้ชม เริ่มตั้งแต่สมาธิภาวนา เมื่อจิตมีความสงบ การสงบนั้นมีหลายอาการ อย่างสำคัญมันหมายกับผู้นั้นผู้นี้ยึดมาเป็นสมบัติของตัวเองนั้นไม่ถูก จะสงบแบบไหน ผลก็ต้องทราบชัด ๆ ว่านี่คือจิตสงบไม่วุ่นวาย สงบอย่างแนบแน่นก็ทราบ สงบอยู่ในวงจิต โดยเฉพาะแต่มีความคิดปรุงได้อยู่อย่างละเอียด ๆ อย่างนี้ก็ทราบ นี่ก็เรียกว่าสงบ

เราอย่าไปคาด ตามที่ท่านเขียนไว้ในปริยัติไปคาดในขณะปฏิบัติอย่างนั้นไม่ถูก การปฏิบัติก็ต้องให้จิตอยู่ในวงปัจจุบัน ไม่ต้องไปคาดที่โน่นที่นี้ หลักยึดของวงปัจจุบันก็ได้แก่ อารมณ์ของสมณะ จะเป็นบทใดก็ตามในสมณะที่ท่านกล่าวไว้ ๔๐ ประการนั้น มีอานาปานสติเป็นต้น กำหนดลมก็ให้รู้อยู่กับลม ขณะที่ลมสัมผัสเข้าออก ๆ ส่วนมากก็ปลายจมูกตั้ง จมูกเป็นที่ลมสัมผัสมากกว่าเพื่อน กำหนดความรู้ด้วยความมีสติจดจ่ออยู่ที่ตรงนั้น บังคับไม่ให้ส่งสายไปที่ไหนนอกจากงานที่ท่านทำ งานนี้แหละเป็นเครื่องที่จะบังคับความฟุ้งซ่านของจิต ให้อยู่ในความสงบได้ ด้วยอำนาจแห่งงานนี้คืออานาปานสติ คือควบคุมด้วยสติ เป็นคำบริกรรมก็เช่นเดียวกัน สำคัญอยู่ที่สติ ถ้าจิตมันแยบออกโน้นออกนี้ได้ อยู่คำบริกรรมก็ต้องถึยบเข้าไปโดยลำดับเพื่อให้ทัน ไม่ให้มันมีโอกาสปรุงได้

หนักก็หนักเพราะต่อสู้กันนี้ กิเลสไม่เห็นมันว่าหนักไปเบาไป ทำไมมันสู้เราได้ตลอดเวลา เวลาเราจะสู้กับกิเลสทำไมจึงจะหาว่าหนักไปเบาไป ไม่ใช่ยื่นดาบให้มันฟันคอเอาแล้วเหรือ นี้ละกลอุบายของกิเลสมันเร็วอย่างนี้ละไม่ทัน ตั้งจิตให้อยู่ในนั้น จิตจะสงบตัวเข้ามา นี้ละพื้นฐานที่จะให้เกิดความสงบ หรือเหตุอันสำคัญที่จะให้จิตเกิดความสงบเห็นประจักษ์ภายในตนได้ เพราะการภาวนาดังที่กล่าวมานี้ ในเบื้องต้นเป็นอย่างนี้ เมื่อจิตมีความสงบตัวพอสมควร จะพิจารณาทางด้านปัญญาในแง่ใดก็ควรพิจารณา ไม่ควรนอนใจกับความสงบเพียงเท่านั้น ตามขั้นของสมณะซึ่งเป็นบาทฐานของวิปัสสนาได้แก่ปัญญาเป็นขั้น ๆ ขึ้นไป

จิตไม่พาคิดให้เป็นปัญญาไม่เป็น ต้องพาคิดก่อนในเบื้องต้น หาอุบายพินิจพิจารณาเทียบเคียงเหตุผลต้นปลายใกล้ไกลในออกมาบวกกันเข้า แล้วจะเห็นความจริงขึ้นมาโดยลำดับ เช่น อนิจจัง มีได้ทั้งภายนอกภายในเทียบเคียงกันได้ นี่แหละเรียกว่าบวกกันเข้ามาภายนอกมาบวกกับภายใน ในตัวของเรานี้เป็นยังไงเหมือนกันกับภายนอกไหม นำภายใน

ออกไปบวกกับภายนอกเหมือนกันไหม เทียบเคียงกันกับภายนอก ภายนอกเข้ามา เทียบเคียงกับภายในเหมือนกันไหม ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เหมือนกันอยู่แล้ว นี่ละ เรื่องของปัญญาพิจารณาอย่างนี้

เฉพาะอย่างยิ่งเรื่องอสุภะเป็นสิ่งจำเป็นมาก สำหรับจิตของเราที่ยังมีความหยาบอยู่มาก มักจะเป็นจิตที่ผาดโผนเป็นจิตที่หยาบโลน เป็นจิตที่ชอบเกลียด บังคับได้ยาก จึงต้องใช้อารมณ์ของอสุภะอสุภังการพิจารณาร่างกาย พิจารณาข้างนอกก่อนนั่นละสำคัญ มีความติดพันในรูปใด เฉพาะอย่างยิ่งก็รูปตรงกันข้าม แยกแยะดูตามหลักความจริงอย่าให้กิเลสลากไป ดูไปสวยงามไป น่ารักน่าชอบใจนำกำหนดยินดี นั่นคือความจุลลาคของกิเลสมันจุลลาคจิตใจให้เป็นเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่มันปลอมร้อยเปอร์เซ็นต์มันก็ยอมรับ

เพราะจิตไม่มีสมบัติเป็นของตัวเอง อาศัยกิเลสมาเป็นสมบัติมันจึงกลายเป็นยาพิษเผา ลนจิตใจตลอดมา หาได้ทราบไม่ว่ากิเลสนั่นคือยาพิษ เราก็ไปกลมกลืนกับกิเลสก็เลยกลายเป็นพิษเป็นภัยแก่ตัวเองโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัว ความรักเกิดขึ้นเป็นสุขที่ไหน ความชังเกิดขึ้นเป็นสุขที่ไหน ความเกลียดความโกรธเกิดขึ้นเป็นสุขที่ไหน ความไม่รักไม่ชังไม่เกลียดไม่โกรธต่างหากเป็นความสุขความสบาย ความไม่กระเพื่อมขุ่นมัวตัวเอง

ก่อนอื่นเราต้องพิจารณาแก้กันในเรื่องนี้ก่อนในเรื่องอสุภะอสุภัง ยกวางไหนออกมา ก็ให้มันเห็นเป็นร่างผิบบิโหมต พิจารณาแล้วพิจารณาเล่าแล้วเทียบเข้ามาภายใน แยกส่วนแบ่งส่วน หรือให้ตายและนำพองน้ำหนองไหลออกมาให้เห็นชัดเจน นั่นแหละคือความจริง เราปรุงออกมาจากความจริง สังขารร่างกาย เอ้า หาดูชิมันงามที่ตรงไหน สวยที่ตรงไหน น่ารักใคร่ชอบใจที่ตรงไหน หญิงมีอยู่ตรงไหน ชายมีอยู่ตรงไหน ดูให้เห็นตามหลักความจริงมันไม่มี ตามขั้นของความจริงก็คือมีแต่กองอสุภะอสุภังเต็มหมดทั้งข้างในข้างนอก เป็นอันเดียวกัน มีหนังบาง ๆ เท่านั้นหุ้มห่อไว้ บุรุษตาฟางก็หลงกันได้

เพราะมันมีเชื้อแห่งความหลงเต็มอยู่ภายในจิตใจอยู่แล้ว จะไม่ให้หลงได้อย่างไร ปกติมันก็คอยจะหลงอยู่แล้ว ยิ่งมีสิ่งมาเสริมให้หลงมันก็ยังหลงไปได้เร็ว ตามไปได้เร็ว เพราะฉะนั้นจึงต้องเอาธรรมคือความจริงเป็นขั้น ๆ เข้ามาแก้ ความจริงในเบื้องต้นที่จะแก้ราคะตัณหาก็คืออสุภะอสุภังปฏิกุศลโสโครก มีอยู่เต็มร่างกายทั้งเขาทั้งเรา เต็มไปทั่วโลก ดินแดนนี้ ไม่มีอันใดแม้ขั้นหนึ่งที่ว่า เป็นของสวยของงามของสะอาดสะอาด มีแต่เต็มไปด้วยของสกปรกรกรุงรังทั้งร่างทั้งภายในภายนอกกันทั้งนั้น พิจารณาแล้วพิจารณาเล่าซ้ำ ๆ ซาก ๆ ถือเป็นขั้นเป็นอันเป็นงานเป็นเนื้อเป็นหนังของตนจริง ๆ ด้วยการพิจารณา

นี่ละคืองานของจิต งานของเราเพื่อถอดถอนความผูกพันในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น ว่า เป็นของสวยของงามว่าเป็นของน่ารักใคร่ชอบใจ ให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่สวยงาม ปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นอารมณ์เครื่องผูกพันจิตใจเข้ามาได้โดยลำดับ เพราะวิปัสสนาในขั้นนี้

วิปัสสนาแปลว่าความเห็นแจ้ง รู้แจ้งไม่ใช่รู้แบบมั่ว ๆ แบบลุ่ม ๆ หลง ๆ รู้จริง ๆ ในขั้นนี้ก็เห็นจริงตามนั้น เรียกว่าอสุภะ จนได้ทุกสัต์ทุกส่วน เมื่อชำนาญเข้าจริง ๆ แล้วมองดูคนหญิงชายนี้มันจะไม่มีหนังทั้ง ๆ ที่ออกหน้าออกตาตบหน้าตบบตาบุรุษตาฟางมาเป็นเวลานาน แต่พอปัญญาหยั่งเข้าไปทราบเข้าไปโดยลำดับจนกลายเป็นความชำนาญแล้วหนังจะไม่ปรากฏ จะปรากฏแต่เนื้อแต่เอ็นแต่กระดูก สดท่ายก็เป็นโครงกระดูกเดินเหยือก ๆ ๆ มีแต่โครงกระดูกทั้งนั้น นั่นคือความชำนาญของปัญญา

จากนั้นแล้วก็สลัดโครงกระดูกนั้นออกไปหรือร่างนั้นออกไป สลัดอยู่ภายในจิต รู้เท่าทันทั้งสิ่งนั้นด้วย รู้เท่าทันทั้งจิตผู้ไปพิจารณาด้วย ในสองเงื่อนนี้บวกกันเข้าจิตถอนตัวออกมา นี่คือการอิมพองแห่งการพิจารณาเรื่องร่างกายอิมพองอย่างนี้ แต่เคล็ดลับนี้เราจะไม่พูด พูดแล้วผู้มีเจตนาเป็นธรรมจะไปหมายอย่างละเอียด ๆ ผู้ไม่เป็นธรรมก็จะเอาอุบายเหล่านี้ไปจับจ่ายขายกิน ยิ่งเลวร้ายยิ่งกว่าอะไรไปอีก ให้พิจารณาอย่างนี้ก็แล้วกัน เคล็ดตรงนั้นที่ว่ามันจะรู้อเอง ขอแต่พิจารณาให้จริงให้จัง เมื่ออสุภะอสุภังชำนาญแล้วมันจะไปไหน ไม่เข้ามาถึงตัวจริงคือจิตมันจะไปไหน เมื่อเข้ามาถึงตัวจริงนี้ ตัวจริงนี้มันเป็นตัวอะไร คือตัวเหตุมันอยู่ที่นี้แล้วมันจะไม่ทราบกันได้อย่างไร นี่คือการพิจารณา

เอาให้จริงให้จัง ให้เป็นกฎเป็นเกณฑ์เป็นหน้าที่การงานประจำอริยาบถของตนอย่าได้ลดละ อย่าเห็นสิ่งใดนอกเหนือไปจากธรรม ธรรมเท่านั้นเป็นสิ่งที่จะรู้ถอนเราให้พ้นจากทุกข์ สิ่งเหล่านั้นมีแต่คอยจะกดถ่วงลงให้จมลงไปโดยลำดับ ไม่เห็นมีอะไรที่พอจะเอามาแข่งธรรมได้ ถ้าหากว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ควรจะแข่งธรรมได้แล้วโลกนี้ก็เป็โลกแข่งธรรมมานานแล้ว ธรรมที่ว่าเคยประเสริฐก็ไม่ประเสริฐ แต่ธรรมเป็นของประเสริฐมาดั้งเดิม มีมาดั้งเดิมด้วย เพียงแต่สัมผัสสัมพันธ์สชาติแห่งธรรมเพียงเล็กน้อยก็หูแจ้ตาสว่างขึ้นมา เช่น จิตมีความสงบเย็นภายในใจ ทำไมจะไม่หูแจ้ตาสว่างขึ้นมา ศรัทธาความเพียรจะต้องเพิ่มขึ้นโดยลำดับ จนกลายเป็นอจลศรัทธาความเชื่อมั่นฝังลึกถอนไม่ขึ้นเพราะอำนาจแห่งรสของธรรมนั้นแลทำให้เกิดเป็นอจลศรัทธา เชื่อมั่นฝังแน่นจนถอนไม่ขึ้นได้เพราะรสแห่งธรรม รสกิเลสจะเคยฝังลึกขนาดไหนก็ถอนตัวขึ้นมา สู้รสของธรรมไม่ได้ นี่คือการพิจารณาวิปัสสนาแยกแยะ

จากนั้นจะพิจารณาเป็นธาตุเป็นชั้นธ้อะไรแล้วแต่ความถนัดของตนเถอะ เมื่อสติปัญญาได้ก้าวออกเดินแล้ว จะแยกแยะตามความถนัดของตนโดยไม่ต้องไปถามใครทั้งนั้น มันจะเรียกว่าปัญญาได้ยังไง ความพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงย้อนหน้าย้อนหลังขึ้นอยู่กับปัญญา หมุนซ้ำหมุนเร็วเป็นไปเพราะความชำนาญของสติปัญญา ไม่นอกเหนือไปจากนี้เลยจะหมุนตัวไปเอง ในเบื้องต้นเป็นสิ่งที่ลำบาก ลำบากอยู่มากไม่ใช่

ลำบากธรรมดา ดีไม่ดียังไม่ได้ประกอบยังไม่ได้ทำ ความคาดความหมายในคำว่าลำบาก นั้นมักจะมาเป็นอุปสรรคเพื่อการดำเนินเสียมากกว่าจึงดำเนินไปไม่ได้ นี่ละสำคัญ

ที่ว่าเหล่านี้คืออะไร ก็คือกลอุบายของกิเลสหลอกเราอีกนั่นแหละ ไม่พ้นจากสิ่งนี้ไปได้ เพราะฉะนั้นจึงว่ากิเลสนี้แหลมคมไม่มีอะไรเสมอแล้วในโลกทั้งสามนี้ นอกจากธรรมเท่านั้นจะเหนือกิเลสได้ จึงจะรู้เพลงของกิเลสมาแบบไหนเพลงใดรู้ทั้งหมด นอกนั้นไม่มีทางที่จะรู้ทันกิเลสได้ นี่ชั้นของปัญญา ในรูปชั้น วิเวกชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น ก็ไม่ใช่ว่าเราจะพิจารณาเวทนาแล้วพิจารณาสัญญา แล้วพิจารณาสังขาร แล้วพิจารณาวิญญาณ

จ่อลงไปชั้นใดจ่อลงไปเถอะขอให้เป็นการสนใจ เป็นความสัมผัสสัมพันธ์ดูดีมของการพิจารณาเถอะจะวิ่งเข้าถึงกันหมด ไม่ใช่ว่าจะพิจารณานี้แล้วจะพิจารณานั้น เช่นอย่างพิจารณาร่างกายแล้วพิจารณาเวทนา อันนี้ก็ผิด คือการพิจารณาดังที่กล่าวมานี้เรียกว่ารูปชั้นนี้ เราหมายถึงส่วนหยาบที่จะแยกแยะให้เป็นอสุภะอสุภังเข้าไป แต่ขณะที่เราจะพิจารณาเวทนาเช่นทุกขเวทนาซึ่งเกิดขึ้นในชั้นนี้ เราจะพิจารณาแต่รูปชั้นอย่างเดียวยังไม่ได้เวทนาชั้นซึ่งมันเกี่ยวข้องกันอยู่นั้นจะต้องเกี่ยวโยงกันอยู่ตลอด

พิจารณากันทั้งสองด้าน ทั้งเวทนาด้วยทั้งรูปด้วยทั้งจิตด้วย เช่น ทุกขเวทนา เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยหรือทุกข์มาก ๆ แล้วจะเอาอะไรพิจารณา ก็ต้องเอาความทุกข์นั้นแลเป็นต้นเหตุเป็นเป้าหมายแห่งการพิจารณา แล้วทุกข์นั้นเกิดขึ้นที่ไหนถ้าไม่เกิดขึ้นที่กาย กายก็ต้องกลายเป็นเป้าหมายไปด้วย คือเป้าหมายแห่งการพิจารณาไปด้วยกันประสับประสานกันสุดท้ายก็วิ่งเข้ามาถึงจิต จิตเป็นตัวละครตัวสำคัญตัวหลง เพราะมีสิ่งพาให้หลงพาให้ยึดพาให้สำคัญมั่นหมายมันอยู่ที่ใจ ไปสำคัญว่ากายเป็นนั่นเวทนาเป็นนี่ เวลาพิจารณาเข้าจริง ๆ แล้วกายก็สักแต่ว่ากาย เขาไม่รู้อความหมายของเขว่าเขาเป็นกาย ทุกข์ก็สักแต่ว่าทุกข์ เขาไม่รู้อความหมายของเขว่าเป็นทุกข์ และเขาไม่รู้อความหมายว่าเขาได้ไปให้ทุกข์แก่ผู้หนึ่งผู้ใดแก่สิ่งใด นอกจากจิตซึ่งเป็นตัวสำคัญเท่านั้น

เวลาพิจารณาทั้งสองอย่างคือกายเวทนาแล้วต้องได้ย่อน มันย้อนมาเองมาพิจารณาตัวจิต ทั้งสามอย่างนี้ชัดเจนตามความจริงของตนแล้วย่อมปล่อยวาง ถึงทุกขเวทนาจะเกิดอยู่เล็กน้อยเพียงไรก็ไม่กระทบกระเทือนถึงจิต กายก็สักแต่ว่ากายเท่านั้นไม่ได้มีความสำคัญว่าตนเป็นทุกข์หรือเป็นอย่างใดเลย อำนาจของปัญญาแยกแยะกันเช่นนี้ เวลาที่จะพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนก็ต้องพิจารณาอย่างนี้ เวลาจะพิจารณาเฉพาะรูปชั้นเช่นอสุภะอสุภังก็พิจารณา ไม่ใช่จะไปแบบเดียวไปหน้าเดียว

การพิจารณาเวทนาที่ว่าลำดับไปจากรูปกายนี้หมายถึง ลำดับจากอสุภะอสุภัง ร่างกายนี้ได้พิจารณาเห็นแจ้งชัดเจนแล้วจนปล่อยวางกันหมดปัญหาแล้วเรื่องเวทนากับ

จิต เป็นสิ่งที่สัมผัสสัมพันธ์กันไปเอง เวทนา เวทนาทางกายเวทนาทางจิตมันจะวิ่งเข้าถึงกัน สัญญา สังขาร เพราะสติปัญญาไปรวมตัวอยู่ในจิตหมดแล้ว สังขารปรุงก็ปรุงขึ้นจากจิต สัญญาหมายออกไปก็ไปจากจิต

เมื่อสติปัญญาก็อยู่ที่นั่นแล้ว ทำไมจะไม่ตามกันให้รู้แจ้งเห็นจริงตามหลักความจริง ต้องตามกันทันที ๆ ตามกันไปที่ไหนก็มีแต่เรื่องเกิดเรื่องดับ มีแต่เรื่องภาพของขั้นที่แสดงตัวหลอกเราอยู่โดยลำดับลำดับมา ไม่เห็นมีอะไรมาหลอกในโลกทั้งสามนี้ นั่น ก็มีแต่สัญญาความหมายเป็นภาพ สังขารปรุงขึ้นมาภาพนั้นเรื่องนี้ เรื่องอดีตเรื่องอนาคตเรื่องหญิงเรื่องชาย เรื่องได้เรื่องเสีย เรื่องดีใจเสียใจ ซึ่งเคยเป็นมาแล้วผ่านมาแล้ว แต่มันมาครุ่นคิดอยู่ในจิตใจมาเป็นสัญญาอารมณ์ภายในจิตใจ ใจก็เพลินไปตามนี้ เพลินไปทาง โศก เพลินไปทางสุข มันเพลินของมันและหลงเงาของตัวเอง ตีนเงาของตัวเอง ตักตามันอยู่ นี้ ไม่รู้ และก็มีแต่เพียงเท่านี้ เกิดขึ้นมามันก็ดับไม่ว่าจะอาการใดเรื่องใดที่กล่าวมาทั้งหมด นี้ มีแต่เรื่องเกิดเรื่องดับ ได้อะไรไปจากสิ่งนี้ไม่เห็นมีอะไร สุดท้ายก็มีแต่เรื่องเกิดเรื่องดับ นั้นปัญญาหยั่งเข้าไป

มันจะเกิดเรื่องเกิดราวอะไรยืดยาวไปขนาดไหน มันก็ไม่พ้นจากความเกิดความดับ ไม่พ้นจากความที่เป็นภาพไปจากจิตไปจากขั้นนี้ สัญญาขั้นนี้ สังขารขั้นนี้มันปรุงหลอกจิตใจ เมื่อพิจารณาอันหน้าอันหลังทบทวนหลายครั้งหลายหนเป็นที่เข้าใจโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งปล่อยกันได้ พอสัญญาหมายไปพบบันก็ดับ เอาจริงเอาจังอะไรกับมัน ให้มันหลอกอยู่อะไรนักหนา สังขารก็ปรุงแย็บ ๆ เหมือนแสงที่ห้อยเหมือนฟ้าแลบนี้ แย็บ ๆ ดับ ๆ ๆ ก็มีเท่านี้ วิญญาณรับทราบจากสิ่งมาสัมผัสภายนอกเช่น รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส เข้ามาสัมผัสกับอายตนะภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของเรา มันก็ดับไป ๆ ในขณะที่สิ่งที่มาสัมผัสนั้นผ่านไปดับไป แล้วมีอะไรได้อะไร มีเท่านี้ไม่เลยยิ่งกว่านี้ ไม่มีอะไรพิเศษยิ่งกว่านี้

เราไปหลงอะไรว่ามันเป็นของพิเศษ ทำไมไม่มีวันจิตวันจางความหลงความเพลินกับอาการของขั้นที่กล่าวมาแล้วนี้ ซึ่งมันหลอกอยู่ตลอดเวลาควรที่จะอิมพอกันบ้าง ควรที่จะเบื่อหน่ายกันบ้าง ควรที่จะชินชากันบ้าง ไม่เห็นมีความชิน มันหลอกเมื่อไรติดเมื่อนั้น หลงเมื่อนั้น ต้องเอาปัญญาเข้าไปพิจารณาให้เห็นชัดเจนอย่างนี้แล้วมันปล่อยของมันเอง นี้ ละการพิจารณาให้พอ เป็นหลักธรรมชาติของการพิจารณา จากนั้นก็เหลือแต่จิต จิตที่พิสูจน์นั้นมันก็เกี่ยวกับสังขาร แม้แต่รู้แล้วมันก็ต้องได้ตามกันเข้าไปหาหลักใหญ่ของมันอยู่นั้นแล รู้เท่ามันหมดทั้งสัญญาทั้งสังขาร ก็ยังต้องอาศัยนี้เป็นต้นเหตุตามเข้าไปหาต้นตอของมัน จนกระทั่งถูกพังทลายลงไปหมดไม่มีอะไรเหลือ

นั่นแหละจอมไตรภาพ พังกระจายออกไปจากจิตแล้วที่นี้ความจริงมีขนาดไหน นี่ก็พยายามค้นให้พบ เต็มอยู่ที่หัวใจทั้งนั้น เมื่อได้เจอความจริงเต็มหัวใจแล้วสงสัยอะไรอีก เรื่องเกิดเรื่องตายอะไรเป็นสาเหตุก็รู้กันมาโดยลำดับ ตัดเข้ามา ๆ เป็นวงแคบเข้ามาโดยลำดับจนกระทั่งถึงขั้นตัวเอง ขั้นก็ตัดเข้าไปโดยลำดับเพราะเป็นสมมุติด้วยกัน จนกระทั่งถึงจิต จิตก็เป็นสมมุติอยู่ด้วยอำนาจของอวิชชาตัณหาอยู่ภายในนั้น ก็ตัดเข้าไปขาดสะบั้นเข้าไป เมื่อหมดสิ่งเหล่านี้แล้วเกิดที่ไหนจิตทำไมจะไม่รู้ถึงขนาดนั้นแล้ว เชื้อมันพาให้เกิดก็ตัดเข้ามาโดยลำดับ ทราบถึงได้ตัดได้ไม่ทราบตัดไม่ขาด ตัดขาดก็ต้องทราบขาดมาโดยลำดับต้องทราบ จนกระทั่งขาดสะบั้นออกจากจิตใจไม่มีเหลือเลยแล้วอะไรพาให้เกิด

จิตดวงบริสุทธิ์ล้วน ๆ นี้ไปเกิดได้ยังไง เป็นอฐานะก็รู้อยู่แล้ว แต่ก่อนเป็นฐานะที่เหมาะสมกับการเกิดการตายก็รู้ ก็เพราะกิเลสเท่านั้นพาให้เกิด กิเลสสิ้นไปเท่านั้นก็หมดยุติ เรียกว่าวิวิญญู แต่ก่อนเป็นวิวิญญูหมุนตัว ๆ อยู่นั้น พอกิเลสสิ้นสุดจากใจลงโดยประการทั้งปวงแล้ววิวิญญูก็ขึ้นมาเองโดยหลักธรรมชาติ ความจริงก็ตีความพิเศษก็ตีเสกไม่เสกก็ตาม รู้จริงเห็นจริงเต็มหัวใจของผู้เป็นเช่นนั้น นี่ละท่านว่าปฏิเวธ

ปริยัติเราก็ได้เรียนมาแล้วพอเป็นกรุหมายบายทาง ปฏิบัติดำเนินตามที่เราศึกษาเล่าเรียนมาแล้ว ท่านสอนว่ายังไงให้พิจารณาตามที่ท่านสอน เอ้า พิจารณา เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ มันเป็นอย่างงี้ที่เกิดที่อยู่ของมัน เต็มอยู่ในร่างกายของเราที่นี้แหละที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เราได้ดูกันแล้วยัง ดูให้เห็นความจริง จนกระทั่งเข้าถึงความจริงเต็มส่วนแล้วก็ปล่อยของมัน เป็นปฏิเวธโดยลำดับ ๆ ตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกจนกระทั่งถึงเป็นปฏิเวธรู้แจ้งแทงทะลุหมดทั้งธาตุทั้งขั้นทั้งจิตใจไม่มีสิ่งใดเหลือแม้นิดหนึ่ง เรียกว่ารู้แจ้งแทงทะลุเป็นปฏิเวธธรรมเต็มภูมิ ถ้าวานโรธก็ดับทุกข์ภายในจิตใจอย่างสนิท เพราะสมุทัยสิ้นสุดลงไปแล้วด้วยอำนาจของสติปัญญา

นี่ผลของงานแห่งเพศของเราผู้ปฏิบัติ นี่เป็นงานอันสำคัญดังที่กล่าวมาแล้ว และเป็นผลอันสำคัญที่กล่าวอยู่ขณะนี้ จะเกิดขึ้นภายในตัวของเราผู้ประกอบงาน ชัยชนะชนะอะไรก็เพราะความแพ้กิเลสมาอย่างราบตลอดสายนั่นเอง หากความชนะไม่ได้ นี่ชนะเข้าไปโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งชนะอย่างเด็ดขาด เอกภจ เชยยมุตตานํ ส เว สงคามชุตตโม การชนะกิเลสของตนหรือชนะกิเลสภายในใจของตน เพียงคนเดียวหรือดวงเดียวนี้เท่านั้น เป็นความเลิศประเสริฐยิ่งกว่าการชนะสงครามทั้งหลาย ดังโลกที่เป็นมาเป็นไหน ๆ นี่ละความเลิศแท้ ๆ อยู่ที่ตรงนี้

เอกภจ เชยยมุตตานํ ส เว สงคามชุตตโม ความประเสริฐจริง ๆ อยู่ที่นี้ พระพุทธเจ้าสอนลงที่นี้ ประกาศขึ้นที่นี้ ไม่ได้ว่าประเสริฐที่ไหน ดินฟ้าอากาศฟ้าแดดดินลม

มันเป็นธรรมชาติของมัน หากความประเสริฐที่ไหนในโลกนี้พอที่จะปล่อยวางใจลงไปได้ พอที่จะยึดเหนี่ยวให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้สะดวกสบาย หากที่จุดไหนไม่เห็นมี มีแต่กอง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เต็มตัว เกาะเข้าตรงไหนเป็นไฟตรงนั้น เราไปเพลิดเพลินกับอะไร เมื่อมีแต่กองฟืนกองไฟ เพลิดเพลินกับความพากความเพียรถอดถอนกิเลสซึ่งเป็นตัวไฟนี้ ออกเสียเท่านั้น น้ำคือความเย็นอมธรรมชาติไม่ต้องถาม ตรงเป้งอยู่ในนี้เลยทีเดียว ผู้ปฏิบัติ เอาให้จริงให้จัง

นี่ก็ได้พยายามอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อนมาเต็มสติกำลังความสามารถ ไม่มีลี้ลับ ผม เปิดอย่างเต็มที่ด้วยความเมตตาสงสารหมู่เพื่อน วิธีการดำเนินเป็นมาอย่างไร ๆ สูงบ้างต่ำ บ้างตามกำลังความสามารถของตนที่ดำเนินมาทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผล ไม่เคยปิดบังลี้ลับ แสดง ให้ฟังทุกแง่ทุกมุม เฉพาะอย่างยิ่งอธิบายวิธีการต่อสู้กับกิเลสให้ทันกับกลมายาของกิเลสนี้ได้ ย้ำแล้วย้ำเล่า เพราะสำคัญมากทีเดียว ยากที่จะรู้ตามทันกลมายาของมัน

หมดทั้งตัวมีแต่เรื่องของกิเลสล้อมล้อมอยู่ จนมองหาคนมองหาพระทั้งองค์ไม่เห็น เห็นแต่เรื่องของกิเลสล้อมล้อมอยู่หมดจะไม่น่าโมโหได้ยังไงผู้เป็นครูเป็นอาจารย์คอยแนะนำสั่ง สอน กระแสของธรรมแทรกเข้าไม่ได้ถูกกิเลสปิดป้องออกหมด ตีต่อยออกหมด เจ้าของยังไม่รู้ตัวเลยเหมือนควายตัวหนึ่ง พอธรรมแทรกเข้าไปบีบกิเลสปิดปั๊บด้วยความเชื่อช้านั้น แหละ ตัวเชื่อชาก็มีตัวหนึ่งให้เชื่อช่า สติปัญญาไม่ทัน ว่าอย่างนี้เคลื่อนไปอย่างนั้น ว่า อย่างนั้นพลาดไปอย่างนี้อยู่อย่างนั้น มันจะไม่เต็มตัวของเรายังไง พลาดก็พลาดหมดทั้งตัว ผลอกก็ผลอหมดทั้งตัวหมดทั้งใจ แล้วจะว่าไม่เต็มตัวยังไง ธรรมแทรกไม่ได้มันซิ

ทำให้จริงเราจะเห็นของจริงโดยไม่ต้องสงสัย เมื่อเห็นของจริงเต็มส่วนแล้วหาย สงสัย อดีตอนาคตปลดเปลื้องไปหมด ปัจจุบันก็รู้เท่า ไม่มีคำว่ายึดว่าถือ พอตัวแล้วไม่ ต้องถือไม่ต้องยึด ยึดทำไมหาอะไร เป็นหลักธรรมชาติของตัวเองแล้ว การประพฤติปฏิบัติ เป็นอย่างนี้

ท่านผู้ใดที่เข้ามาศึกษาก็ให้ศึกษาให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย หูมีให้ฟัง ฟังให้ถึงใจ แล้ว นำไปคิดไปพิจารณา าดูให้ถึงใจ เป็นการศึกษา หมู่เพื่อนทำอะไรจึงชื่อว่ามา ศึกษา ไม่ใช่เข้ามาฟังโอวาท นโม ตสฺส สอนอย่างนี้จึงจะว่ามาฟังการอบรมโดยถ่ายเดียว ฟังหมด อันใดที่จะเป็นผลเป็นประโยชน์ ควรจะเกิดขึ้นทางตาก็ให้เกิด ควรจะเกิดขึ้นทางหู ก็ให้เกิด ควรจะเกิดขึ้นทางสติปัญญาที่เราได้สั่งเหล่านั้น ๆ เข้ามาพิจารณาจนเกิดเป็น ผลเป็นประโยชน์กลายเป็นสมบัติของเราขึ้นมาก็ให้รู้ ให้เป็นไปโดยลำดับ จึงไม่ขาดทุนสูญ ุดอก

ให้ดูแบบฉบับของหมู่ของเพื่อน ให้มีธรรมเป็นแนวทางแห่งความคิดการพูดการ ปฏิบัติต่อกัน อย่างนักิเลสเข้ามาเป็นขวากเป็นหนามเป็นเขี้ยวเป็นเขามากัดตมาฉีกมาขวิดมา

ชนกัน นั้นเป็นลักษณะของหมาของวัวของควาย ไม่ใช่ลักษณะของผู้มีธรรม เฉพาะอย่างยิ่ง ไม่ใช่ลักษณะของนักบวชกรรมฐานอย่านำมาใช้ เราตั้งใจจะมาฆ่ามันอยู่แล้ว ทำไมจะมาเสริมเชี้ยวเสริมฟันให้มัน นี่ก็ไม่ทันมันอีกให้มันเหยียบย่ำเอาอีก ให้ระมัดระวัง ความเมตตาสงสารต่อกันและกัน ความเป็นธรรมต่อกันนั้นแลคือลูกศิษย์ตถาคต ลูกพระตถาคต เป็นอย่างนั้น ให้ภัยกันอยู่ตลอดเวลา เป็นความถูกต้อง อยู่ด้วยกันมากน้อยเป็นผาสูกทั้งนั้น

เอาละพอ